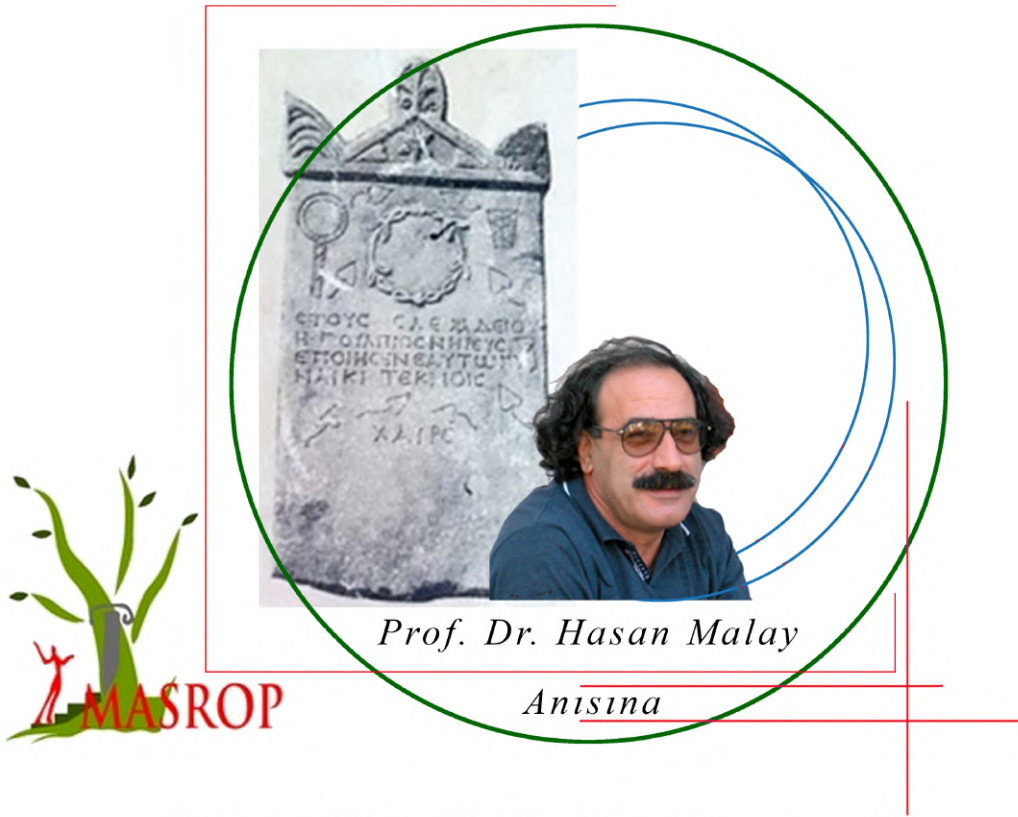

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

MASROP E-Dergi Cilt 16.1 Nisan 2022

© MASROP E-Dergi, 2022

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi
E-Journal Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians and Conservator-Restorers

MASROP E Dergi Ulusal Hakemli bir elektronik dergidir
MASROP E Dergi is a National Refereed Journal

Türkçe olarak yılda 2 sayı (Nisan ve Kasım) yayınlanır
Published in Turkish annually in two issues (April and November)

Elektronik Site Sorumlusu / Web and Graphic Design
Selçuk Öztürk

E-Dergi Tasarım / E-Journal Design
Öğr. Gör. (MA) Ceren Baykan (TÜ); Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ)

Posta Adresi / Address
Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I.
Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi
22030, Merkez / Edirne

Telefon / Phone
0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

E-posta Adresi / E-mail
masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address
<http://www.masrop.org>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/masrop>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak Tasarım
Ceren Baykan (TÜ)

Kapak Fotoğrafi
Uzantı: <https://www.arkeolojikhaber.com/>

Cilt 16 Sayı 1 NİSAN 2022

Yayımlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi’de yer alan makaleler (tekil veya toplu şekilde) basılı olarak çoğaltılamaz veya yayımlandığı sitelerden indirilerek, ticari veya başka bir amaçla dijital platformlarda paylaşılamaz. **Yayın etiği açısından yazarların (indirdiği pdf dosyayı doğrudan yüklemesi değil), personel sayfalarında ve *academia.edu* ve *researchgate.net* gibi açık akademik veri tabanlarında makalesinin yayımlandığı sayfanın uzantısını yüklenerek dosya ulaşımı vermesi uygundur.** Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımlar mümkün olmakla birlikte görsellerinin başka yayında kullanımı makale yazarının, görsel sahibinin özel iznine bağlıdır. Makalelerin yazın ve görsel içeriğinin etik ve yasal sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. MASROP E-Dergi makalelerinin görselleri aksi belirtilmediği ve kaynak gösterilmediği sürece makalenin yazarına aittir.

© MASROP E-Dergi, 2022

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ) *Editör*
Dr. Ergün Karaca (TÜ) *Yardımcı Editör*
Ceren Baykan (TÜ) *Yayın Editörü*
Uğur Alanyurt (MSGÜ) *Yardımcı Yayın Editörü*

Onursal Yayın Kurulu / Honorary Editorial Board

Oktay Ekinci Onursal Başkan / *Honorary Chief Editor (Vefat 2013)*
Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İÜ emekli)
Prof. Dr. Turan Efe (Şeyh Edebali Ü emekli)
Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İÜ emekli)
Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü emekli)
Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İÜ emekli)
Dr. Işık Şahin (TÜ emekli)
Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul / *Vefat 2019*)

Alan Editörleri / Field Editors

Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ) - *Antik Çağ Arkeolojisi Alan Editörü*
Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü) - *Antropoloji Alan Editörü*
Prof. Dr. Gülgün Yılmaz (TÜ) - *Sanat Tarihi Alan Editörü*
Doç. Dr. Atilla Batmaz (Ege Ü) - *Önasya Arkeolojisi Alan Editörü*
Doç. Dr. Aliye Erol Özdzibay (İÜ) *Nüvizmatik Alan Editörü*
Doç. Dr. Emma Louise Baysal (Ankara Ü) - *İngilizce Dil Editörü*
Doç. Dr. Nil Orbeyi (MSGÜ) - *Mimarlık Alan Editörü*
Doç. Dr. Hasan Peker (İÜ) - *Hititoloji Alan Editörü*
Doç. Dr. Fatma Banu Uçar Çakan (İÜ) - *Koruma Onarım Alan Editörü*
Dr. Alper Yener Yavuz (Mehmet Akif Ersoy Ü) - *Paleoantropoloji Alan Editörü*

Dergimiz *Academic Search Complete, EBSCO, Academic Journal Index, WorldCat* ve *ASOS* gibi alan indekslerinde taranan “Alan İndeksleri Tarfından Taranan Hakemli Dergi” konumundadır ve Dergipark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/masrop>) ve ana siteden (<http://masrop.org/>) eş zamanlı yayımlanmaktadır.

Hakem Danışma Kurulu / Advisory Board

Unvan ve soyadı alfabetik / Title and surname alphabetic

Prof. Dr. Sennur Akansel (TÜ)

Prof. Dr. Daniş Baykan

Prof. Dr. Demet Binan (MSGSÜ)

Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İÜ)

Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü)

Prof. Dr. Timur Gültekin (Ankara Ü)

Prof. Dr. Gül Işın (Akdeniz Ü)

Prof. Dr. Necmi Karul (İÜ)

Prof. Dr. Gülriz Kozbe (Batman Ü)

Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü)

Prof. Dr. Hamdi Şahin (İÜ)

Prof. Dr. Ahmet Yaraş (TÜ)

Prof. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü)

Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İÜ)

Prof. Dr. Özlem Çevik (TÜ)

Prof. Dr. Serra Durugönül (Mersin Ü)

Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü)

Prof. Dr. Gül Gürtekin Demir (Ege Ü)

Prof. Dr. Kaan İren (Muğla Sıtkı Koçman Ü)

Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (MSGSÜ)

Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü)

Prof. Dr. Gürcan Polat (Ege Ü)

Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İÜ)

Prof. Dr. Gülgün Yılmaz (TÜ)

Doç. Dr. Selim Ferruh Adalı (Ankara Sosyal Bilimler Ü) Doç. Dr. N. Çiçek Akçıl Harmankaya (İÜ)

Doç. Dr. Çiler Altınbilek Algül (İÜ)

Doç. Dr. Atilla Batmaz (Ege Ü)

Doç. Dr. Emma Louise Baysal (Ankara Ü)

Doç. Dr. Adnan Baysal (Ankara Ü)

Doç. Dr. Yener Bektaş (Ahi Evran Ü)

Doç. Dr. Başak Boz (TÜ)

Doç. Dr. Arzu Demirel (Mehmet Akif Ersoy Ü)

Doç. Dr. Yeşim Doğan (Ankara Ü)

Doç. Dr. Emre Erdan (AMÜ)

Doç. Dr. Cevdet Merih Ereğ (Gazi Ü)

Doç. Dr. Kenan Eren (MSGSÜ)

Doç. Dr. Melda Ermiş (İÜ)

Doç. Dr. Aliye Erol Özdzibay (İÜ)

Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü)

Doç. Dr. Bülent Genç (Mardin Artuklu Ü)

Doç. Dr. İlkan Hasdağlı (TÜ)

Doç. Dr. Gökhan Kağnıcı (Katip Çelebi Ü)

Doç. Dr. Hatice Kalkan (Tekirdağ N. Kemal Ü)

Doç. Dr. Semiha Kartal (TÜ)

Doç. Dr. Erkan Konyar (İÜ)

Doç. Dr. Hüseyin Köker (Süleyman Demirel Ü)

Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü)

Doç. Dr. Nil Orbeyi (MSGSÜ)

Doç. Dr. Aşkın Özdzibay (İÜ)

Doç. Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü)

Doç. Dr. Hasan Peker (İÜ)

Doç. Dr. Müjde Peker (İÜ)

Doç. Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü)

Doç. Dr. Nazire Papatya Seçkin (MSGSÜ)

Doç. Dr. Ayça Tiryaki (İÜ)

Doç. Dr. Özgür Turak (İÜ)

Doç. Dr. Murat Türkteki (Şeyh Edebali Ü)

Doç. Dr. Fatma Banu Uçar Çakan (İÜ)

Doç. Dr. Özgü Çömezoğlu Uzbek (İÜ)

Doç. Dr. Derya Yalçıklı (Çanakkale 18 Mart Ü)

Doç. Dr. Nalan Damla Yılmaz Usta (S. Demirel Ü)

Dr. Ahmet İhsan Aytek (Mehmet Akif Ersoy Ü)

Dr. Mustafa Bilgin (Afyon Kocatepe Ü)

Dr. Baki Demirtaş (TÜ)

Dr. Öznur Gülhan (Ankara Ü)

Dr. Burcu Kırmızı (Yıldız Teknik Ü)

Dr. Ergün Karaca

Dr. Serdar Mayda (Ege Ü)

Dr. Alptekin Oransay (Anadolu Ü)

Dr. Hüseyin Murat Özgen (MSGSÜ)

Dr. Feyzullah Şahin (İzmir Demokrasi Ü)

Dr. Veysel Tolun (ÇOMÜ)

Dr. Alper Yener Yavuz (Mehmet Akif Ersoy Ü)

Dr. Fuat Yılmaz (TÜ)

Dr. S. Melike Zeren Hasdağlı (TÜ)

Cilt 16 Sayı 1 Nisan 2022 Hakemleri

Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İÜ)

Doç. Dr. Aşkın Özdzibay (İÜ)

Doç. Dr. Müjde Peker (İÜ)

Doç. Dr. Özgür Turak (İÜ)

Dr. Ergün Karaca (TÜ)

Dr. Işık Şahin (TÜ emekli)

Dr. Feyzullah Şahin (İzmir Demokrasi Ü)

Dr. Veysel Tolun (ÇOMÜ)

Dr. Fuat Yılmaz (TÜ)

İçindekiler

MASROP E-Dergi Künye	ii
MASROP E-Dergi Yayın Kurulu / <i>Editorial Board</i>	iii
MASROP E-Dergi Hakem Danışma Kurulu / <i>Advisory Board</i>	iv
İçindekiler	v
Editörden	vi
Araştırma Makalesi	
İpek Dağlı The Representation of Versatility: A Possible Role of Aphrodite in Perge <i>Çok yönlülüğün temsili: Perge 'de Aphrodite 'nin Olası Bir Yönü</i>	1-15
Melih Gül Antik Çağ'da Styloslar ve Nif Dağı Kazısı Örnekleri <i>Styli in Antiquity and Examples from the Nif Mountain Excavation</i>	16-28
Ömer Can Yıldırım Mysia'dan Bir Grup Knidos Aphroditisi Tipinde Pişmiş Toprak Heykelcik <i>A Group of Knidian Aphrodit-Type Terracotta Figurines from Mysia</i>	29-41
Kitap / Yayın Tanıtımı	
Sevtap Gölgesiz Karaca Kitap Tanıtımı; <i>Tarih Öncesinden Cumhuriyete EDİRNE Üzerine Araştırmalar</i> , Editör: Ergün Karaca, Trakya Üniversitesi Yayın No: 269, 2021, ön sayfalar+512 sayfa, Karton kapak, ISBN: 978-975-374-313-6	42-45
Nuray Pehlivan Yayın Tanıtımı; Popüler Arkeoloji E-Dergisi "ArkeoDuvar"	46-47
Haber / Takdim / Duyuru	
Fatma Nihal Köseoğlu Haber; İÜ Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı – 19	48-49
Basın Açıklaması; Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi'nin 21.03.2022 tarihli Basın Açıklaması: Darphane-İ Amire Binaları İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni Tamamlar	50-51
Basın Açıklaması; Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi'nin 11.04.2022 tarihli Basın Açıklaması: Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Müzelerin Yönetiminin Milli Saraylar İdaresi Başkanlığına Devredilebilmesine İlişkin Kararname Değişikliği	52-54
Duyuru; "Arkeolojide Eski Soru(n)lara Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu"	55

Editörden

Dergimizin 2022 Nisan sayısını yakın zamanda kaybettiğimiz Prof. Dr. Hasan Malay anısına ithaf ediyoruz. Kendisi epigrafi ve Eskiçağ tarihi verileriyle arkeolojinin sosyal yaşam kısmına büyük katkılarda bulunmuştur. Emekliliği sonrasında kendi adıyla düzenlemiş olduğu internet sayfasında (<https://www.hasanmalay.com/>) Antik Çağ sosyal yaşamına dair birçok konu yer almaktadır.

Dergimizin 2022 Nisan sayısında “The Representation of Versatility: A Possible Role of Aphrodite in Perge (Çok yönlülüğün temsili: Perge’de Aphrodite’nin Olası Bir Yönü)”, “Antik Çağ’da Styloslar ve Nif Dağı Kazısı Örnekleri” ve “Mysia’dan Bir Grup Knidos Aphroditesi Tipinde Pişmiş Toprak Heykelcik” başlıklı araştırma makaleleri; “Tarih Öncesinden Cumhuriyete Edirne Üzerine Araştırmalar” adlı kitap tanıtımı; “Popüler Arkeoloji E-Dergisi ArkeoDuvar” yayın tanıtımı; “Ü Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı – 19” başlıklı haber; Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi’nin “Darphane-İ Amire Binaları İstanbul Arkeoloji Müzeleri’ni Tamamlar” ve “Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Müzelerin Yönetiminin Milli Saraylar İdaresi Başkanlığına Devredilebilmesine İlişkin Kararname Değişikliği” başlıklı iki basın duyurusu ve “Arkeolojide Eski Soru(n)lara Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu” duyurusu okuyucularımıza sunulmuştur.

Dergimizin kapsamına giren konulardaki kongre, sempozyum, konferans ve çalıştay gibi organizasyonların öncesinde duyuru olarak, gerçekleştirildikten sonra da haber olarak yer verilecektir. Bunun haricinde özellikle dergi kapsamındaki meslek odaları, enstitüler ve kurullar tarafından kültür varlıkları ve korumaya yönelik basın açıklamalarına da yer verilmesine özen gösterilecektir. 2022 Nisan sayısının işleyişine ve sürecine katkı sağlayan bilim insanlarına teşekkür eder, bilimle zenginleşen yarınlar dilerim.

Edirne, Nisan 2022

Mysia’dan Bir Grup Knidos Aphroditesi Tipinde Pişmiş Toprak Heykelcik *A Group of Knidian Aphrodit-Type Terracotta Figurines from Mysia*

Ömer Can Yıldırım*

Öz

Bu çalışma, Bandırma Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı dört adet Knidos Aphroditesi tipi ile bilinen pişmiş topraktan bir heykelcik grubunu tanıtmayı amaçlar. Eserler, heykeltıraş Praksiteles’in MÖ 4. yüzyılda yaptığı çıplak Knidos Aphrodite heykelinin malzeme ve çeşit açısından bir tür özelliğini yansıtır. Heykelcikler, Knidos Aphroditesi tipinde işlenenlerin stil çeşitliliği ile standart bir üretim formuna sahip olamayacağı öngörüsünü destekler. Heykelcik grubu, ait oldukları dönemlerin pişmiş toprak heykelciklerine dair yeni bir tipoloji sunmamakla birlikte sanatsal algının yöredeki varlığına katkı sağlamaktadır. Sanatsal estetik anlayışının bölgesel özdeşliğini de kanıtlayan grup, Mysia bölgesinin çağdaş bölge ve kentler ile olan kültürel birliğini somutlar. Eserlerin farklı kent ve bölgelerdeki benzerlerine dayanan analogi, tarihsel açıdan bu tipte imal edilmiş eserlerin MÖ 1. yüzyılın sonundan başlayıp MS 1. yüzyıl boyunca devam eden mütevazı bir işlenişe sahip olduklarına tanıklık ederek değerlendirilen pişmiş toprak heykelciklerin de bu tarihler arasında üretilmiş olabileceklerini düşündürür. Bu bağlamda çalışma, detaylı stilistik ve tipolojik irdeleme kıstasına göre K4 numaralı eserin MS 1. yüzyılın ilk yarısı, K1-3 numaraları ile tanıtılmışların ise MS 1. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğunu savunur.

Anahtar Kelimeler: Praksiteles, Heykel, Pişmiş Toprak Heykelcik, Roma İmparatorluk Dönemi

Abstract

This paper aims to describe four Knidian Aphrodite-type terracotta figurines listed on the inventory of the Bandırma Archaeological Museum. It is understandable from the used material and the observed variety that the works exhibit the stylistic features of the nude sculpture of Knidian Aphrodite, created by the sculptor Praxiteles in the 4th century BC. The figurines support the assumption that they cannot be standard productions as evident from the considerable stylistic diversity of such figurines. Although the set provides no new typology of coroplastic works of the respective period, it contributes to the literature on the artistic perception in the region. The collection, evidencing the regional identicalness of artistic aesthetics, reveals the cultural associations of Mysia with the contemporary regions and cities. Factoring in the fact that the works of this unsophisticated style typically occurred between the end of the 1st century BC and the end of the 1st century AD, their analogy with their likes in different cities and regions suggests that they too can be dated to this period. Besides, the detailed stylistic and typological analyses showed that the figurine K4 can be dated back to the first half of the 1st century AD and K1-3 to the second half.

Keywords: Praxiteles, Sculpture, Terracotta Figurine, Roman Imperial Period.

* Arş. Gör. Dr. Ömer Can Yıldırım, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Çanakkale., omercanyildirim@gmail.com, | <https://orcid.org/0000-0002-9671-4782> Yazar, çalışmanın hazırlanması açısından gösterdikleri yardım ve anlayış için Eski Müze Müdürü İlham Öztürk, Mevcut Müze Müdürü Ali Atmaca ve Arkeologlar Döndü Urhan ve Tülin Tan’a teşekkür eder.

Giriş

Pişmiş topraktan imal edilmiş heykelcikler, antik toplumların sahip oldukları somut ve somut olmayan kültürel zenginliklerini anlamlandırmada önemli bir yere sahiptirler. Eserler, yansıttıkları sanatsal işleniş yardımı ile üretici ve kullanıcılarının dini, ideolojik farkındalıklarını ifade ederek günlük yaşamlarını anlamada geniş bir yelpaze aralar. Geçmiş medeniyetlerin bilişsel varoluşlarına paha biçilmez bir tanıklık sunan bu materyallerin niteliksel özellikleri, birbirlerinden farklılıklar sunarak günümüze değin kutsal alanlar, mezarlar ve konutlardan tanımlanarak işlev, teknoloji ve ikonografiye ışık tutmaktadır. Bu kazanımlar yardımıyla günümüzde gelişerek devam eden pişmiş toprak heykelcik araştırmaları üretim, kullanım ve yayılım sorunsalları ile tarihleme, köken ve stil alanlarına odaklanarak kayda değer bilgiler sunmuştur. Söz konusu bilgi kazanımları, pişmiş toprak heykelciklerin estetik gereği bağımsız heykellerden farklı düşünülmemesi gerekliliği yanı sıra, mitolojik inancın eserler üzerindeki yönüne dair yaklaşımların önemini göstermiştir. Gelenek temelli tarihsel ve sanatsal yaklaşımların zenginliğine olumlu katkı sağlayan bu olgu, cinsiyet, stil ve konu ayırımına gidilerek hazırlanmış değerlendirmelere odaklanılmasını zaruri kılmıştır. Bu sebeple çalışma Knidos Aphroditesi olarak isimlendirilmiş bir grup pişmiş topraktan örneğe odaklanarak tipoloji, ikonografi ve kronoloji açısından bir değerlendirmeyi içermektedir.

Tip, Stil ve İkonografi

Knidoslu Aphrodite pişmiş toprak heykelcik grubu, bağımsız bir heykel tipolojisinden öykünerek ortaya çıkıp gelişen önemli bir temsilcisi olarak kabul edilebilir. Tip, Atinalı Praksiteles'in yaptığı birçok yontudan sıyrılarak heykeltıraşın en iyi bilinen yapıtı olarak anılmış olan Aphrodite heykelinin boyut ve malzeme açısından farklılık gösteren replikası örneğini yansıtır (Resim 1). Yaşlı Plinius (Pliny. *NH.* 36. 20-1) ve Lukianos'un, (Luc. *Amor.* 13-16) eserin yapıldığı tarihten yaklaşık 400 yıl sonra aktardığı anlatımlar bu heykel tipini anlatan en eski kaynaklardır (Havelock 1995: 55). Praksiteles, Aphrodite'nin biri giyimli, diğeri çıplak olan iki yontusunu yaparak Kos kentine ikisi arasında bir seçim yapma olanağı sunar, Kosluların, giyimli olan eseri seçmesi üzerine Knidoslularca satın alınan çıplak yontu, terminolojik olarak "Knidosluların Aphroditesi" olarak adlandırılmıştır. İşlenen heykelin yansıttığı görünüm zenginliği, eserin el ile cinsel organını kapatması yanı sıra vücudun diğer bölümlerinin açık ve estetik kaygılara göre vurgulanması ile anlaşılmaktadır. Heykeltıraşın zengin poz çeşitliliği ile yansıttığı kapsamlı görünüm, tanrıçanın kutsal özelliği ile beraber bireysel beklentilerin birlikteliğine vurgu yapar. Bir bakıma çıplak bir kadının izlenmesinde şehvet duygularının bastırılmasının soyut bir mesajını da yansıtan bu geniş perspektif tanrıçanın pişmiş toprak heykelciklerinde de devam etmiştir (Barrow 2018: 17). Çalışmada değerlendirilen grup, belirgin bir şekilde bu olgunun devamı niteliğinde tanrıçanın *pudenda*'sını¹ örten sol eli dışında tamamen çıplak olan tasvirini yansıtır (*LIMC* 1984: 49 vd.). Sağda bulunan büyükçe *hydria* tanrıçanın banyo yapmaya hazırlandığını-yıkandığını göstermektedir. İşlenen ana tema, kısmi nüanslar açısından aynı formdadır. Bu bağlama uygun bir şekilde K1-3 (Resim 2-4) numaralı eserler tanrıçanın başı, her iki omuzuna düşen saç bukleleri ve detaydan uzak bir yüz ifadesi ile sığ üsluba sahiptir. Dolgun olan yüz, aşınmadan dolayı silikleşen uzuvlara sahiptir; anlaşıldığı kadarıyla, derin olmayan gözler, iri burun, hafif gülümsemeli küçük bir ağız, dışa çıkık dolgun çene ve yanaklar belirgin yüz özellikleridir. Pudenda, sol el ile kapatılmış, sağ kollar ise *hydria*'yı kısmi olarak örtmüş *khiton*'unu kaldırır pozundadır. Tanrıçanın giysisi her iki eserde de kalçanın alt bölümünden itibaren dökümlü inerek bacakları örter. Bu sebeple giysi, ön cephe ve kollar hariç vücut alt yarısının arka planını oluşturur. K3 numaralı örneğin K1 ve 2'den ayrıldığı farklılıklar tanrıçanın sağ eli ile kavradığı

¹ Pudenda=cinsel organ

khiton’u kaldırır formu yerine giysiyi almak üzere yaptığı kolun aşağı yöne olan devinim ve geriye atılmış sol bacak pozudur. Söz konusu eserler vurgulanan işleniş özellikleri dışında aynı paydada birleşen bir ahenge sahiptirler. Vücutların üst kısımları nispeten zarif, kalça ve bacaklar ise dolgundur. K1 ve K2 numaralı örnekler, vücut şeklinin bacak hareketlerine göre yansıtması gereken S kıvrımı oranı uyumunu göreceli olarak aksettirir. Tipoloji ve ikonografi bağlamında K1-3 örneklerinden yansıttığı ince işçilik açısından daha erken bir döneme tarihlenmesi gereken K4 numaralı Aphrodite heykelciği (Resim 5), yuvarlak dolgun bir yüz yapısına ve mütevazı bir gülümsemeye sahiptir. Saçlar başa orantılı bir şekilde işlenerek bukleler şeklinde omuz üzerine indirilmiştir. Detaylı saç işlenişi başın arkasındaki topuz ile beraber keskin hatlar ile işlenen saç bukleleri ile izlenmektedir. Diğer üç örnekte olduğu üzere pudenda, sol kol dirsekten bükülerek kapatılmıştır. Sağ kol, bir bölümü hydria’nın üzerine dökülmüş khiton’u kaldırır pozdadır. Dirsekten yukarı doğru kıvrık olan sol kolu giysi tamamen sarmaktadır. Figürde sol bacak hareketli verilirken destek sağ baktan alınır. Sol ayak dizden hafifçe bükülerek geriye doğru açılarak parmak ucu ile kaideye basar. Böylelikle S kıvrımı daha net bir şekilde izlenir. Arka yüz, diğer örneklerde olduğu üzere khiton’un kalçanın sınırlarını alt bölümden keserek sağ alt köşeyi kaplaması ile vurgulanmıştır; sol alt bölümün giysi kıvrımlarından yoksun olması görsellik açısından kontrast zenginliği sağlamıştır.

İşlev

Kazılar ve çok çeşitli araştırmalar sonucunda ulaşılan bütün arkeolojik materyalde olduğu üzere pişmiş toprak heykelciklerin de toplumsal varoluş amaçlarının tartışılması gerekir. Söz konusu tartışma, figürlerin yorumlanmasında kullanım, işlev ve anlam kategorilerinde değerlendirilerek bu eserlerdeki sembolizmin sınırlarını belirlemede çeşitli ipuçları sunacaktır (Erlich 2015: 153). İrdelenen eserler, boyut açısından taşınabilir ve yerleri kolayca değiştirilebilir. Bu açıdan eserlerin buluntu yeri olan nekropolislerin varlığı düşünüldüğünde mezar sahibi veya yakınlarının dekoratif ve prestij öğeleri ya da şahsi konutlarının birer süs öğesi olabileceği uzak bir ihtimal değildir. Bununla beraber, eserlerin bir tanrıçaya ait olması yerel kült veya şahsi inancı tanımlasa da heykelciklerin işlevsellik yelpazesinin çeşitli ve geniş olabileceği unutulmamalıdır. Örneğin Barret’in Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mısır pişmiş toprak heykelcikleri üzerine yaptığı araştırma, inanç sistemini tanımlayan pişmiş toprak öğelerin form açısından kendi arasında kişisel, popüler ve de ortak biçimler dışında bazı eserlerin karşılıklı etkileşim tesiri ile yoğun bir şekilde üretilebileceğini göstermiştir (Barrett 2015: 401 vd.). İkonografi açısından söz konusu heykelcik tipinin yaygın bir şekilde görülmesi ritüel açısından lokal bir saygınlığı tespit etmede yeterli olamayabilir. Bununla beraber aşağıda analogi için değinilmiş Küçük Asya’nın farklı kentlerinden arkeolojik çalışmalar sonucu tanımlanmış dağılım, bu tipteki örneklerin gerek yerel sanat anlayışı gerekse de ritüel ideolojisi üzerindeki baskınlığının önemini anımsatmaktadır. Tanrıçanın muhtemel, “erişilmez güzellik ve dayanılmaz bir cazibe” özelliğinden hareketle “cinsel arzu hamisi” yönü dışında (Zografou 2015: 237 vd.), kişilerin ritüel ideolojisi üzerindeki etkisi açısından değerlendirildiğinde koruma, kurtuluş ve rehberlik sunan yönünün olduğuna da işaret etmektedir (Schwertheim 1978: 813-814, nu. 5, res. 24). Eserlerin buluntu yeri olan Mysia bölgesinden bilinen bir takım epigrafik belgeler de tanrıçanın çok yönlü kimliğini somutlar bilgileri sunmaktadır (Wiegand 1904: 297). Antik Dönem insanların ticaret ve kültür bağlamında yansıttığı sabit olmayan hareketlilik, bölgesel bir ayırım olmaksızın tanrıçanın bu tipindeki heykelciklerin birçok bölgede ve kentte görülmesini sağladığı böylelikle de kullanım amacı açısından değişken ve gelişmiş bir perspektif sunduğu önerilebilir.

Teknik ve Yazıt Karakteri

Çalışmada değerlendirilmiş pişmiş toprak heykelcikler, birbirleri arasında katkı malzemesi olarak cins ve miktar açısından benzerlik gösteren ve de kaliteli olmayan bir kil ile imal edilmişlerdir. Yoğunlukları değişkenlik gösteren mika ve taşçıklar mineral içerik açısından bütün eserlerin karakteristik özelliği iken, bitkisel kalıntılar eserlerde bölgesel olarak ufak gözenek şeklinde izlenir. Pişmiş toprak heykelciklere ait kil rengi skalası (Munsell), K1-3 numaralı eserlerin, 5 YR 6/4 hamur rengi, bölgesel olarak tanımlanan astar detayları için de 2.5 Y 1 9.5; K4'ün hamur açısından 5 YR 6/6, astar için ise 2.5 Y 1 9.5 numaraları ile uyumluluğunu yansıtır. Boya açısından irdelendiğinde sadece K4'te tanrıça figürünün sağına konumlandırılmış hydria'nın alt gövdesinde silik olarak tanımlanan 2.5 YR 8/3 numaralı pembe renk detayı gözlemlenmektedir. Ürünlerin yapım tekniği içi boş kalıplama yöntemi ile elde edilmiş ön ve arka bölümlerinin birleştirilmesi esasına dayanır. Bu bağlamda, eserlerin özgün tasarımını oluşturan kalıplara uygulanan kilin kuruması ardından oluşmuş iki parça, ince işçilikle birleştirilmiş, ardından fırınlanmıştır. Eserlerin arka yüzüne açılmış buhar tahliye açıklıkları konum itibari ile bütün örneklerde standart bir işlenişe sahiptir. Kalıbın bir bölümü olarak tasarlanmış kaideler, K1-3 numaralı örneklerde yüksekçe kare, K4'te ise alçak dikdörtgen şeklindedir. Tanıtılan pişmiş toprak heykelciklerden sadece bir tanesi monogram-kısaltma şeklinde bir yazıtta sahiptir. AE şeklindeki kısaltma, figür kaidesinin arka bölümüne hamur ıslak iken işlenmiştir. Monogram veya kısaltma işareti, atölye, usta veya heykelcikleri adayanın adını belirtiyor olabilir. İsim kısaltmasına tanımlanabilen harfler şayet AEI şeklinde düzenlenmiş ise monogram Αειτας (RECAM II- 60), Αείδος (MAMA X 169), Αειθαλες (Sterrett 1888: 41-42), Αειμνηστος (Smith ve Ramsay 1887: 255 nu. 37) gibi Küçük Asya'da varlıkları bilinen isimlerden birini tanımlayabilir.

Değerlendirme ve Sonuç

Yapıtları ile MÖ 4. yüzyılda önemli gelişmelere imza atan ünlü heykeltıraş Praksiteles, yaşadığı dönem için yeni sayılabilecek sanatsal ekolleri bağımsız heykel örneklerine uygulayarak yenilikçi ve bilinçaltı duyguların dışa vurumunu yansıtan bir anlayışa zemin hazırlamıştır. Bir bakıma inanç sisteminde yer alan tanrı ve tanrıçalara duyulan korku veya hayranlık ifadelerinin göreceli değişimini de anlatan söz konusu sembolizm, inanç sistemi kaynaklı sorumluluğun kırılmasını anlatır. Heykeltıraşın, Aphrodite'nin cinsellik yönüne dair vurgusu, cesur sanat akımının önemli bir öncüsü olarak atfedilebilmesine neden olmuştur. Eserin yansıttığı alışılmışın dışındaki ikonografik nitelikler pişmiş topraktan heykelcikler gibi elde edimi kolay olan ürünler olarak birçok antik kente ait konut, kutsal alan veya nekropolis alanlarında yaygın bir şekilde görülmesini sağlamıştır. Mitolojik vasfı aşk ve güzellik meziyetlerini karşılayan Aphrodite, Antik Yunan yazarları olan Hesiodos (*Theog.* 176-200) ve Homeros (*Il.* V. 370, 381,416) gibi önemli kaynaklara konu olarak sanatsal literatürde yer almıştır². Her iki yazınsal kaynağın tanrıçanın farklı yönlerine yaptığı atıflar gerek Antik Yunan gerekse de Roma inanç sisteminde sahip olduğu kült yönüne katkı sağlamaktadır. Küçük Asya'daki pişmiş toprak heykelcik atölyelerinde yaygın olarak farklı biçimli çeşitler olarak üretildiği anlaşılan bu örneklerden dördü Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır. Çalışmada değerlendirilen dört eser çıplak ve cepheden bir kaide üzerinde ayakta betimlenmiştir. K1-2 numaralı örnekler sol ayaktan alınan destek ve sağ ayağın gergin hali dışında cinsel organın sol kolun dirsekten kırılıp, sol elle kapatılması ve hydria üzerinde duran khiton'un sağ dirseğin bükülerek göğüs hizasına sağ el ile kaldırılması pozunu yansıtır. Oluşan hareket devinimi bacak hareketleri ile uyumlu olsa da fizyonomi kaba özelliindedir. Her üç eser form ve detaylı olmayan işçilik

² Hesiodos ve Homeros tarafından değinilen aktarımlara dair yorumlar için bakınız. Hansen 2000: 5; Daly 2009: 13.

açısından yansıttıkları özellikler bağlamında aynı atölye ürünü olmalıdır. K3 numaralı eserde duruş ağırlığı sağ ayakta olup, sol ayak gergindir; sol el yine cinsel bölgeyi kapatırken sağ kol elbiseyi alır pozunda aşağı yöne gergin durur. Her üç eser form açısından yansıttıkları küçük farklılıklar dışında benzer işleniştir. K4 numaralı örnek, vücut ağırlığını sağ bacadan alırken sol ayak gergin haldedir, sol el cinsel organı kapatırken sağ dirsekten bükülerek verilmiş sağ el hydria üzerindeki giysiyi kaldırır şeklindedir. Orijinal yontunun sol bacak hareketliliğine karşın sağ bacağa verilen ağırlık dışında sağ el tarafından kapatılan cinsel organ ile sol el aracılığı ile kaldırılmış giysi repertuarı, pişmiş toprak heykelciklerin lokal işlenişe sahip olduğunu, pişmiş topraktan heykelcik yapan atölyelerin orijinal heykelin yansıttığı sanatsal poza sadık kalamayabileceklerini gösterir. Çalışmada irdelenenlerin tipolojik varyasyonları, Geç Hellenistik ile Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait örnekler ile biçim açısından paralellik yansıtır. Bununla beraber, Hellenistik Dönem’e tarihlenenlerin sahip olduğu detaylı işçilik ve düşük kaide kıstası (Bkz. Tavukçu 1999: 301, kat. 47), Bandırma Arkeoloji Müzesi’ndeki örneklerin tarihlendirme açısından Roma İmparatorluk Dönemi’nde aranması gerekliliğini destekler. Bu bağlamda karşılaştırma için Aydın Ayaklı Dere (Mendel 1908: pl. 13, nu. 4), Afyon Müzesi (Coşkun 2019: 25-27, kat. 16-17), Myrina (Mollard-Besques 1963: pl. 16, Myr 19a, Myr 953b, Myr 1032c), Parion (Tavukçu 2006: lev. 27, res. 69-70, kat. 34-35; Kasapoğlu 2012: 179-180, res. 226; Kasapoğlu 2015: lev.27-28 kat.3-5), Patara (Işın 2007: 40, kat.16, res. 21), Pergamon (Winter 1903: pl. 216, 10), Smyrna (Schürmann 1989: taf. 73, 415), Stratonikeia (Durnagözü 2000: lev.12-15 kat.1-7), Sadberk Hanım Müzesi (Çokay Kepçe ve Gerçeker 2011: 152-153), Tarsus (Winter 1903: pl. 216,1) ve Tralleis (Çekilmez 2014: lev.17-20, kat. 2-7) örneklerinin yansıttığı tipoloji ve ikonografi, MÖ 1. yüzyılın sonu ile MS1. yüzyıl boyunca baskın olan daha ince işçilikten özensiz işçiliğe doğru olan sanatsal estetiği ortaya koymaktadır. Tarihlendirme kıstası olarak değerlendirilen bu kentlerde tanımlananlar ile çalışmada tanıtılanlar arasında kısmi olmakla beraber yapısal farklılıklar bulunmaktadır; farklılıklar, hydrianın bulunduğu yön, baş, kol ve bacak hareketlerindeki değişkenliktir; fakat kompozisyondaki standart işleniş ve kalıplama, estetik açısından ürün yaratıcılığına dair herhangi bir kaygı olmaksızın serbest bir üsluba işaret eder. Söz konusu üslup, analogi açısından değerlendirilen eserler ile irdelenenler arasında kayda değer bir ayrımın olmadığını, Knidos Aphroditesi pişmiş toprak heykelciklerine ait tipolojik ve ikonografik tarzın MÖ 1. yüzyılın sonlarından itibaren sadeleşmeye başladığını MS 1. yüzyıl ile detayın kademeli olarak önem yitirdiğini onaylar. Bu doğrultuda zamansal kıstas baz alındığında Bandırma Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı, üçü koleksiyon birisi ise mezar buluntusu olan Knidos Aphroditesi tipindeki pişmiş toprak heykelciklerden K1-3 numaralı olanların MS 1. yüzyılın ikinci yarısı; K4’ün ise MS 1. yüzyılın ilk yarısı arasında üretim yapmış bir atölyeye ait olduğuna işaret eder.

Katalog

K1 (Resim 2)

Müze Env.: 2001-2

Müze Geliş Tarihi ve Şekli: 19.01.2001 – Balıkesir Müzesinden Devir.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor (Bahar Çiftarslan Koleksiyonu).

Ölçüleri: Yük. 19,5, Gen. 6,2, Cidar Kal. 0,4, Pişirme Deligi Çapı: 1. cm.

Durumu: Yüzeyinde yoğun aşınma, kaidenin sol alt köşesi kırık ve eksik, bölüm dört parçadan tümlenmiş.

Tarihlendirme: MS1. yüzyılın ikinci yarısı.

K2 (Resim 3)

Müze Env.: 2001-4

Müze Geliş Tarihi ve Şekli: 19.01.2001 – Balıkesir Müzesinden Devir.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor (Bahar Çiftarslan Koleksiyonu).

Ölçüleri: Yük. 19,2, Gen. 6.2, Cidar Kal. 0.4, Pişirme Deliği Çapı: 1. cm.

Durumu: Yüzeyinde yoğun aşınma, kaidenin sol alt köşesi figür ayakları dahil kırık ve eksik, kaide iki parçadan tümlenmiş.

Tarihleme: MS1. yüzyılın ikinci yarısı.

K3 (Resim 4)

Müze Env.: 2001-5

Müze Geliş Tarihi ve Şekli: 19.01.2001 – Balıkesir Müzesinden Devir.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor (Bahar Çiftarslan Koleksiyonu).

Ölçüleri: Yük. 15,5, Gen. 6.3, Cidar Kal. 0.4, Pişirme Deliği Çapı: 1.8 cm.

Durumu: Yüzeyinde yoğun aşınma, tabanda bölgesel çatlaklar, kaidenin arka kenarı düzgün olmayan hilal şeklinde kırık ve eksik.

Tarihleme: MS1. yüzyılın ikinci yarısı.

K4 (Resim 5)

Müze Env.: 2018-1817

Kazı Env.: 15-KBT2-PT45

Müze Geliş Tarihi ve Şekli: 01.02.2018 – 2015 Yılı Kalebayır-Çavuşköy Müze Kurtarma Kazısı

Buluntu Yeri: KBT2-A1/61-M19 Numaralı Mezar

Ölçüleri: Yük. 32, Gen. 9.3, Cidar Kal. 0.7, Pişirme Deliği Çapı: 1.1 cm.

Durumu: Yüzeyinde hafif aşınma, figürün sol ayağı ile kaidenin sol alt köşesinde bölgesel kırık ve eksiklik. On beş parçadan tümlenmiş.

İmza: AE

Tarihleme: MS1. yüzyılın ilk yarısı.

Resim Listesi

Resim 1. Ludovisi Koleksiyonundan Knidoslu Aphrodite (Uzantı 1)

Resim 2. K1 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü (Yazar)

Resim 3. K2 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü (Yazar)

Resim 4. K3 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü (Yazar)

Resim 5. K4 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka, Yan ve Alttan Görünüşü (Yazar)

Kaynakça

Antik Kaynaklar

Hesiodos Theogony. Works and Days. Testimonia. Ed. ve Çeviren Glenn W. Most. Loeb Classical Library 57, Cambridge, 2018.

Homeros Iliad, Volume I: Books 5, Çeviren A. T. Murray. Gözden geçiren William F. Wyatt. Loeb Classical Library 170, Cambridge, 1924.

Plinius Natural History, Volume I: Books 1-2, trans. by H. Rackham. Loeb Classical Library 330, Cambridge, 1938.

Lukianus Soloeicista. Lucius or The Ass. Amores. Halcyon. Demosthenes.

Podagra Ocyus. Cyniscus. Philopatris. Charidemus. Nero, Çeviren M. D. MacLeod. Loeb Classical Library 432, Cambridge, 1967.

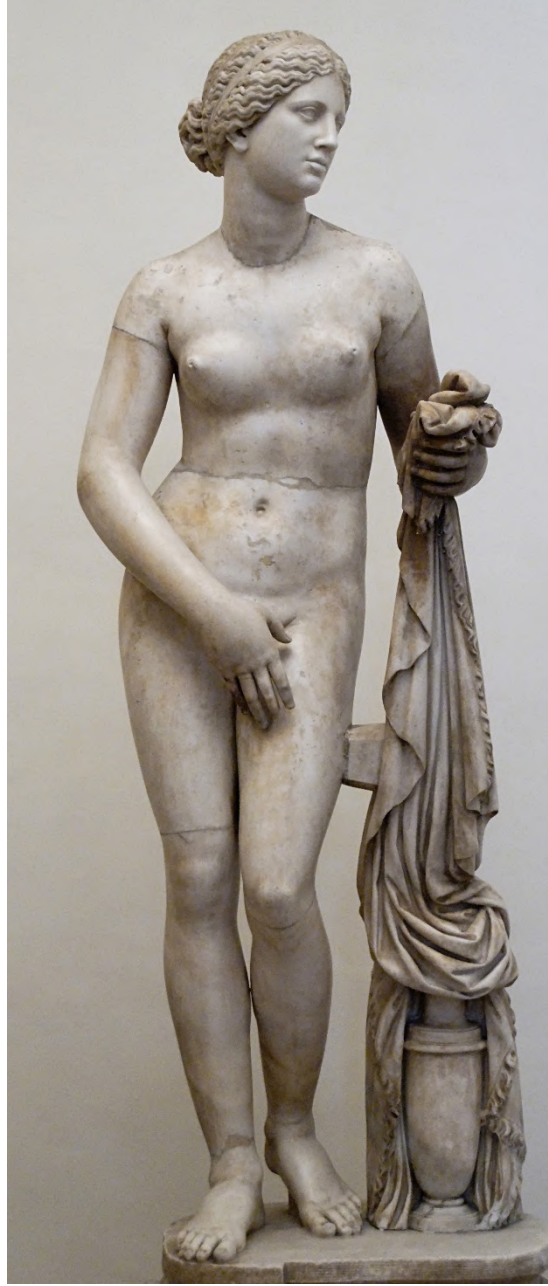
Modern Kaynaklar

- Barrett 2015: Barrett, C.E., “Domestic Cult in Greco-Roman Egypt”, Huysecom-Haxhi, S. Muller, A. (Ed.), *Figurines grecques en contexte Présence muette dans le sanctuaire, la tombe et la maison*, Fransa, 2015, 401-419.
- Barrow 2018: Barrow, R., *Gender, Identity and the Body in Greek and Roman Sculpture*, 2018.
- Coşkun 2019: Coşkun, F. Ç., “Aphrodite Figürinleri”, Coşkun G. (Ed.), *Afyonkarahisar Müzesi Terrakotta Figürinleri*, Ankara, 2019, 11-36.
- Çekilmez 2014: Çekilmez, M., *Tralleis Güney Nekropolü Terrakotta Figürinleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2014.
- Çokay Kepçe ve Gerçeker 2011: Çokay Kepçe S., Gerçeker, S. Ö. *Kilden Suretler, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan Antikçağ Terrakotta Figürinleri*, İstanbul, 2011.
- Daly 2009: Daly, K. N., *Greek and Roman Mythology A to Z* (Third edition), Newyork, 2009.
- Durnagözü 2000: Durnagözü, N., *Stratonikeia Koroplastiği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2020.
- Erlich 2015: Erlich, A., “Terracottas”, Friedland, E. A., Sobocinski M. G., Gazda, E. K. (Ed.), *The Oxford Handbook of Roman Sculpture*, New York, 2015, 153-172.
- Hansen 2000: Hansen, W., “Foam-Born Aphrodite and Mythology of Transformation”, *American Journal of Philology*, 12. 1, 2000, 1-19.
- Havelock 1995: Havelock, C. M., *The Aphrodite of Knidos and Her Successors: A Historical Review of the Female Nude in Greek Art*. 1995.
- Işın 2007: Işın G., *Patara Terrakottaları Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri*, İstanbul, 2007.
- Kasapoğlu 2012: Kasapoğlu, H., “Heykelcik ve Figürinler”, *Antik Troas’ın Parlayan Kenti Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2012, 177-233.
- Kasapoğlu 2015: Kasapoğlu, H., *Parion Antik Kenti Roma Dönemi Terrakotta Figürinleri (2004-2013)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2015.
- LIMC 1984: *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*
- MAMA X: Barbara, L., Mitchell, S., Potter, J., Waelkens, M. (Ed.) *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, Vol. X. Monuments from the Upper Tembris Valley, Cotiaenum, Cadi, Synaus, Ancyra, and Tiberiopolis recorded by C.W.M. Cox, A. Cameron, and J. Cullen*. Journal of Roman Studies Monographs, 7, Londra, 1993.
- Mollard-Besques 1963: Mollard-Besques, S., *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains II Myrina*, Musée du Louvre et Collections des Universités de France, Paris, 1963.

- Mendel 1908: Mendel, G., *Catalogue des Figurines Grecques de Terre Cuite, Musees Imperiaux Ottomans*, Constantinople, 1908.
- RECAM II: Mitchell, S., *Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor, II: The Ankara District. The Inscriptions of North Galatia*. With the assistance of David French and Jean Greenhalgh. British Archaeological Reports, International Series 135, Oxford, 1982.
- Schürmann 1989: Schürmann, W., *Katalog der Antiken Terrakotten im Badischen Landesmuseum, Karlsruhe*, Studies in Mediterranean archaeology 84, Göteborg, 1989.
- Schwertheim 1978: Schwertheim, E., “Denkmäler zur Materverehrung in Bithynien und Mysien”, Schwertheim, E., Şahin, S. Wagner, J. (Ed.), *Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens* 66-2, Leiden, 1978, 791-837.
- Smith ve Ramsay 1887: Smith, A. H., Ramsay, W. M., “Notes on a Tour in Asia Minor.” *The Journal of Hellenic Studies* 8, 1887, 216-267.
- Sterrett 1888: Sterrett, John R. S., *An Epigraphical Journey in Asia Minor [during the summer of 1884]*, Papers of The American School of Classical Studies at Athens 2, 1883/84, Boston, 1888.
- Tavukçu 2006: Tavukçu, Z. A., *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2006.
- Tavukçu 1999: Tavukçu, Ali. Y., *Troas Bölgesi Terrakotta Figürinleri (İÖ 1375-İS 395)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1999.
- Wiegand 1904: Wiegand, Th., “Reisen in Mysien”, *AM* 29, 1904, 254-339.
- Winter 1903: Winter, F., *Die Typen der Figürlichen Terrakotten II.*, Berlin/Stuttgart, 1903.
- Zografou 2015: Zografou, E., “Terracotta Figurines from the Hellenistic Bath Complex in the Agora of Thessaloniki”, Muller, A., Lafli, E. (Ed), *Figurines de terre cuite en Méditerranée grecque et romaine*, France, 2015, 237-248.

Elektronik Kaynaklar

- Uzantı 1: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cnidus_Aphrodite_Altemps_Inv8619.jpg

Resim 1. Ludovisi Koleksiyonundan Knidoslu Aphrodite

Resim 2. K1 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü

Resim 3. K2 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü

Resim 4. K3 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka ve Yandan Görünüşü

Resim 5. K4 Numaralı Heykelciğin Cephe, Arka, Yan ve Alttan Görünüşü